

2023/24

AI OCH FORSKNINGSNYHETER I FOKUS

VA-barometern 2023/24 – VA-rapport 2023:4

ISSN: 1653-6843

ISBN: 978-91-89039-22-3

Utgivare: Vetenskap & Allmänhet, VA

Grev Turegatan 14, 114 46 Stockholm

E-post: info@v-a.se

Webbplats: www.v-a.se

Facebook/Instagram/LinkedIn/TikTok/X: [vetenskapollm](#)

Youtube: [vetenskapollmanhet](#)

Författare: Gustav Bohlin, Erik Falk, Lina Rådmark

Fotografier: Erik Cronberg, Gabrielle Beans, Vendela Kjerner,

Klas-Herman Lundgren, Martin Holtmann, Adrian Pehrson, David Borgström

Grafisk form: Pelle Isaksson

Mer information om undersökningen finns på www.v-a.se

Rapporten får gärna citeras med angivande av VA som källa.

Detta är några av resultaten i årets VA-barometer:

- Försiktigare framtidssyn på AI
- Ålder påverkar hur man tar del av forskningsnyheter
- Växande intresse för forskning i samhällsvetenskap
- Fortsatt stort förtroende för forskare

VA-barometern 2023/24 är baserad på 1 017 telefonintervjuer med ett slumpmässigt urval representativt för den svenska allmänheten, 16–74 år. Mätningen är den tjuogoandra sedan Vetenskap & Allmänhet, VA, bildades 2002. Läs mer om undersökningen på sidan 30.

ÅRET SOM GICK

Nobelkommittén tillkännager att svensken **Svante Pääbo** får 2022 års Nobelpris i fysiologi eller medicin.

AI-verktyget **ChatGPT** lanseras av företaget OpenAI. På två månader lockar den 100 miljoner användare.

Internationella brottmålsdomstolen i Haag utfärdar en arresteringsorder mot Rysslands president **Vladimir Putin**, för krigsbrott under invasionen av Ukraina.

FN:s klimatpanel **IPCC** släpper sin sjätte utvärderingsrapport som bland annat säger att utsläppen av växthusgaser måste kulminera senast 2025 för att kunna begränsa den globala uppvärmningen till 1,5 grader.

Ett **öppet brev** signerat av ett tusental personer som är verksamma inom AI-området uppmanar till en paus i utvecklingen av AI-system i sex månader, för att systemen inte ska utgöra en risk för samhället.

Regeringen meddelar att **Marcus Wandt** blir nästa svenska astronaut att åka upp i rymden. Resan ska ske någon gång under 2024.

Den ryska **Wagnergruppen**, ledd av Jevgenij Prigozjin, inleder ett väpnat uppror mot Rysslands militär med anledning av hanteringen av invasionen i Ukraina. Upproret avbryts efter förhandlingar ledda av Belarus president Aleksandr Lukasjenko.

Kung Charles III kröns till kung av Storbritannien, efter drottning Elizabeth II:s bortgång.

Tyskland stänger sina sista tre **kärnkraftsreaktorer**.

Tidig **torka** drabbar stora delar av Sverige

okt nov dec 2023 jan feb mars april maj juni juli aug sept

Tidöavtalet läggs fram av Kristdemokraterna, Liberalerna, Moderaterna och Sverigedemokraterna. Tre dagar senare väljs **Ulf Kristersson** till ny statsminister av riksdagen.

Socialstyrelsen får i uppdrag av regeringen att bekämpa omfattande **desinformation** om att socialtjänsten omhändertar muslimska barn på falska grunder.

Värsta **jordbävningen** på 100 år i Europa: Turkiet och Syrien drabbas hårt med fler än 30 000 döda.

Affärsbanken **Silicon Valley Bank** stängs av amerikanska myndigheter vilket skapar oro på finansmarknaden. Det svenska pensionsbolaget Alecta förlorar sex miljarder kronor.

Sveriges riksdag beslutar att Sverige ska ansöka om medlemskap i **Nato** efter 200 år av alliansfrihet.

Efter att tidigare ha sagt att de lämnar den **internationella rymdstationen ISS** efter 2024 beslutar sig Ryssland för att fortsätta ge stöd åt arbetet fram till år 2028.

Berg- och dalbanan **Gröna Lund** i Stockholm går sönder med ett dödsfall och flera skadade som följd.

För att bekämpa inflationen höjer Riksbanken **styrrentan** för sjunde gången sedan våren 2022.

Jordens **medeltemperatur** stiger för första gången 1,5 grader över förindustriell tid. Tremånadersperioden juni–augusti var den varmaste som hittills uppmätts.

Årets **barometerintervjuer** genomförs.

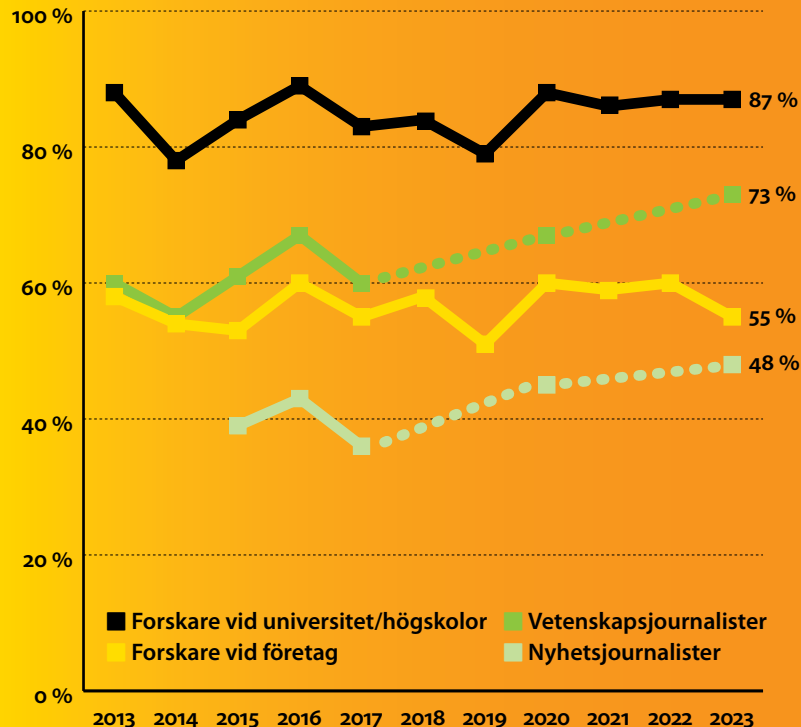
STORT FÖRTROENDE FÖR FORSKARE

Närmare nio av tio (87 procent) har *ganska* eller *mycket stort* förtroende för forskare vid universitet och högskolor, medan 55 procent har motsvarande förtroende för forskare vid företag. Förtroendet för forskare vid företag är högre bland män än bland kvinnor: 60 procent av männen, jämfört med 50 procent av kvinnorna, har ett *ganska* eller *mycket stort* förtroende för forskare vid företag.

Andelen med *ganska* eller *mycket stort* förtroende för nyhetsjournalister och vetenskapsjournalister är 48 respektive 73 procent. Högutbildade har ett större förtroende för såväl journalister som för forskare jämfört med personer som saknar högskoleutbildning.

*Figuren visar andelen som svarar **ganska** eller **mycket stort förtroende** för forskare vid universitet och högskolor, forskare vid företag, vetenskapsjournalister samt nyhetsjournalister. Fyrgradig skala: Mycket stort, Ganska stort, Ganska litet, Mycket litet.*

ANTAL SVARANDE: 1 017

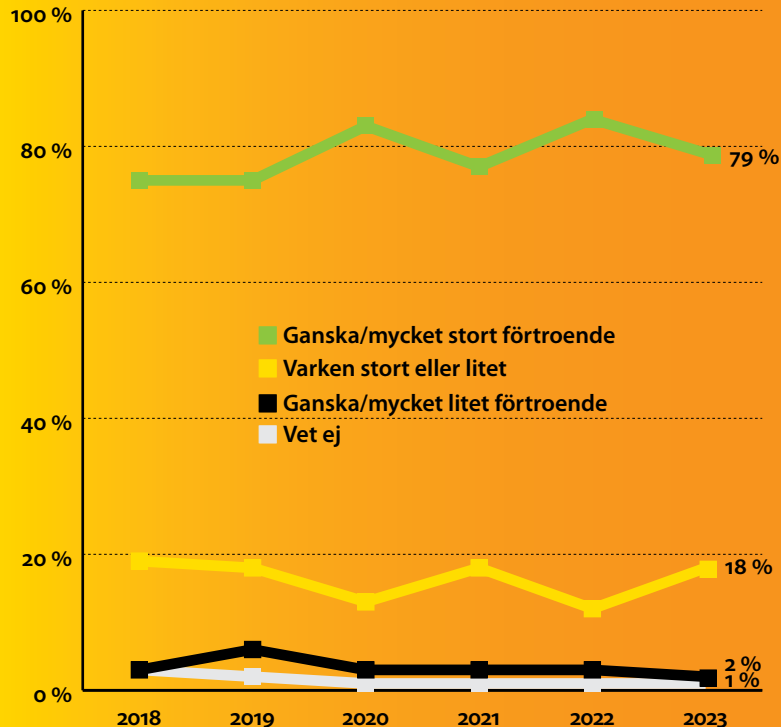
... OCH FÖR FORSKNING

Åtta av tio (79 procent) har *ganska* eller *mycket stort* förtroende för forskning. Det är något färre än förra året då motsvarande andel var 84 procent.

Likt tidigare år syns ett starkt samband mellan forskningsförtroende och utbildningsnivå, där högutbildade har ett större förtroende för forskning än personer som saknar högskoleutbildning: 85 procent av personer med högskoleutbildning, jämfört med 74 procent bland personer utan högskoleutbildning, har *ganska* eller *mycket stort* förtroende för forskning.

Figuren visar svaren på frågan: Vilket förtroende har du för forskning generellt?

ANTAL SVARANDE: 1 052 (2018) | 1 021 (2019) | 1 018 (2020) | 1 016 (2021) | 1 009 (2022) | 1 017 (2023)

FORSKARE VILL VÄL

Forskare vill göra världen bättre för vanliga människor. Det tycker knappt två tredjedelar (63 procent) av svenskarna.

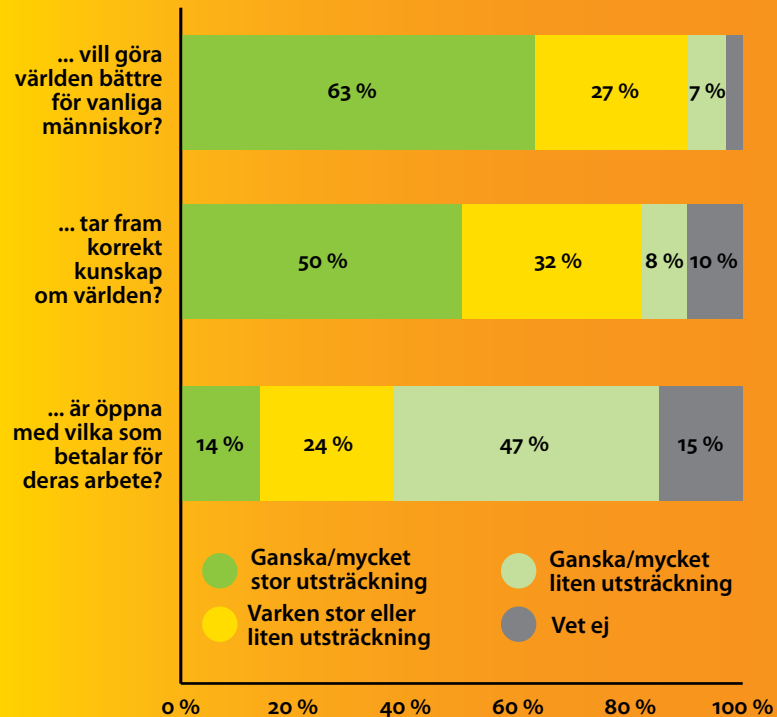
Varannan svensk (50 procent) anser att forskare tar fram korrekt kunskap om världen. Uppfattningen är särskilt vanlig i åldersgruppen 16–29 år där andelen som svarar i *ganska* eller *mycket stor utsträckning* är 63 procent, jämfört med 38 procent i åldrarna 60–74 år.

En mindre andel (14 procent) tycker att forskare är öppna med vilka som betalar för deras arbete.

Det finns ett tydligt samband mellan förtroende för forskare och svaren på dessa frågor. Personer som håller med om de tre påståendena i *ganska* eller *mycket stor utsträckning* har större förtroende för forskare jämfört med dem som håller med i liten utsträckning.

*Figuren visar svaren på frågorna: **I vilken utsträckning tycker du att forskare ... vill göra världen bättre för vanliga människor? ... tar fram korrekt kunskap om världen? ... är öppna med vilka som betalar för deras arbete?***

ANTAL SVARANDE: 1 017

STÖRST INTRESSE FÖR MEDICINSK FORSKNING

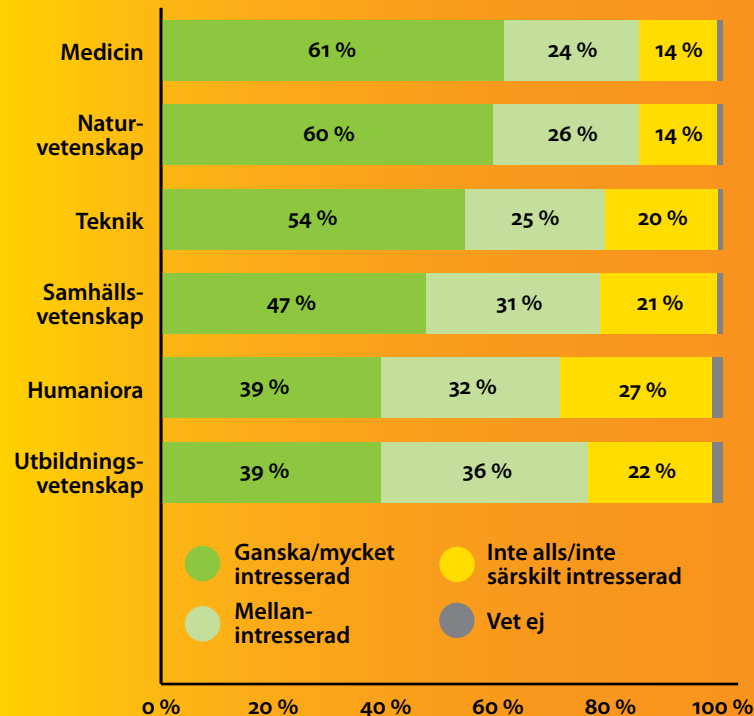
Svenskar är mest intresserade av forskning inom medicin och naturvetenskap. 61 respektive 60 procent av de svarande är *ganska* eller *mycket intresserade* av forskning inom dessa områden.

För samhällsvetenskaplig forskning är knappt hälften (47 procent) av de svarande *ganska* eller *mycket intresserade*, medan utbildningsvetenskap och humaniora väcker ett något lägre intresse (båda 39 procent).

Figuren visar svaren på frågorna:

Hur intresserad är du av forskning inom ...?

ANTAL SVARANDE: 1 017

... MEN SAMHÄLLS- VETENSKAP ÖKAR

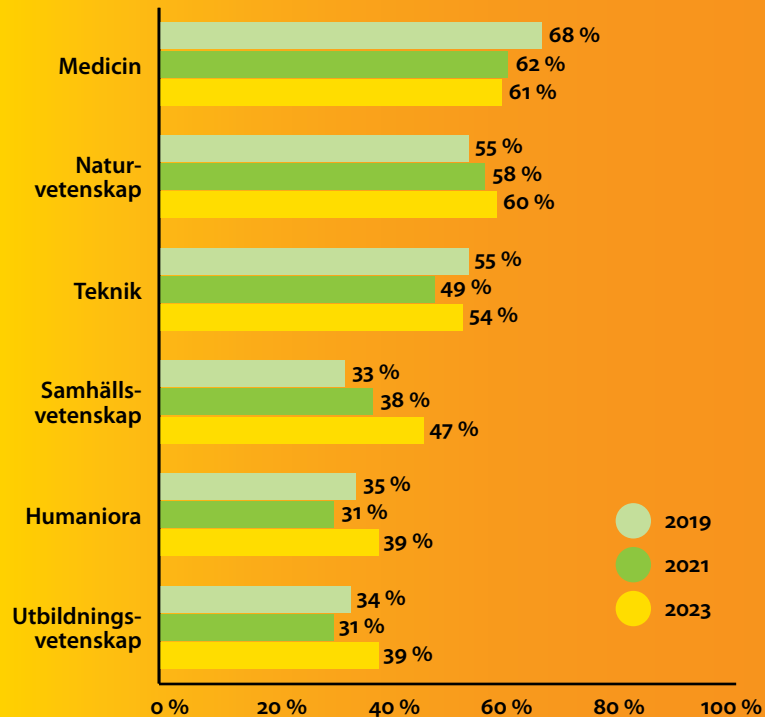
Intresset för forskning inom samhällsvetenskap har ökat med 14 procentenheter sedan 2019. Särskilt stort intresse för samhällsvetenskap har invånare som bor i storstäder och storstadsnära kommuner, där andelen med *ganska* eller *mycket stort* intresse är 54 procent.

Även intresset för forskning inom utbildningsvetenskap och humaniora har ökat sedan 2021, dock syns inga tydliga skillnader jämfört med år 2019.

Intresset för forskning inom medicin har sjunkit något över tid. För forskning inom naturvetenskap och teknik finns inga statistiskt säkerställda skillnader mellan åren.

*Figuren visar andelen som svarar **ganska** eller **mycket intresserad** på frågan: **Hur intresserad är du av forskning inom...?** Femgradig skala: **Mycket intresserad**, **Ganska intresserad**, **Mellanintresserad**, **Inte särskilt intresserad**, **Inte alls intresserad**.*

ANTAL SVARANDE: : 1 021 (2019) | 016 (2021) | 017 (2023)

MÅNGA YNGRE VILL FORSKA

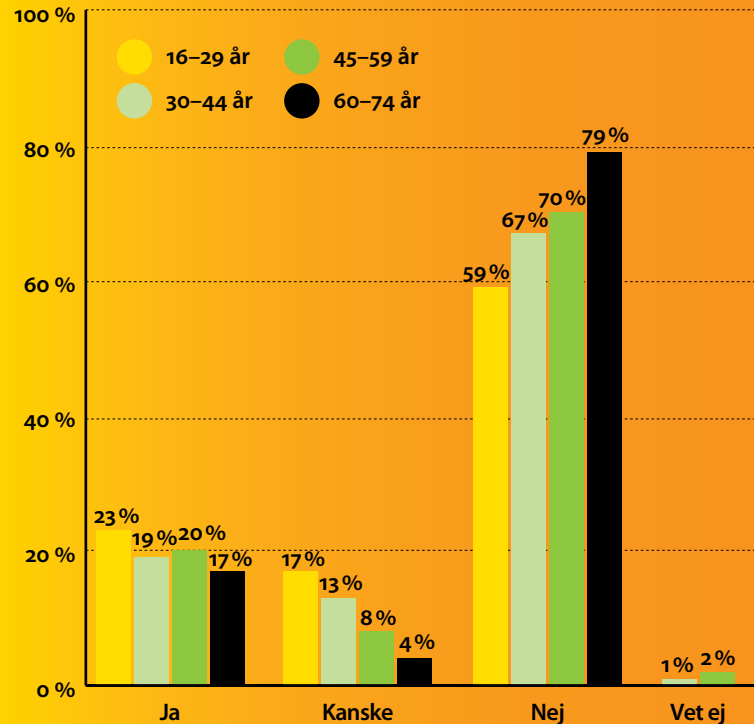
Bland yngre personer (16–29 år) svarar nästan en av fyra (23 procent) *ja* på frågan om de vill arbeta med forskning i framtiden. Nästan lika många (17 procent) svarar *kanske*.

Intresset för att jobba med forskning är stort även i övriga åldersgrupper (där 17–20 procent svarar *ja*). Män och kvinnor skulle vilja forska i lika stor utsträckning.

Intresset för att arbeta med forskning är störst bland personer med högskoleutbildning, och bland dem som bor i större städer och storstadsnära kommuner. Även närhet till forskning – som att ha en familjemedlem, en släkting eller en nära vän som är forskare – påverkar viljan att bli forskare positivt.

*Figuren visar svaren på frågan: **Skulle du vilja arbeta som forskare i framtiden?***

ANTAL SVARANDE: 255 (16–29 ÅR) 264 (30–44 ÅR) 264 (45–59 ÅR) 110 (60–65 ÅR)

FÖRSIKTIGARE FRAMTIDSSYN PÅ AI

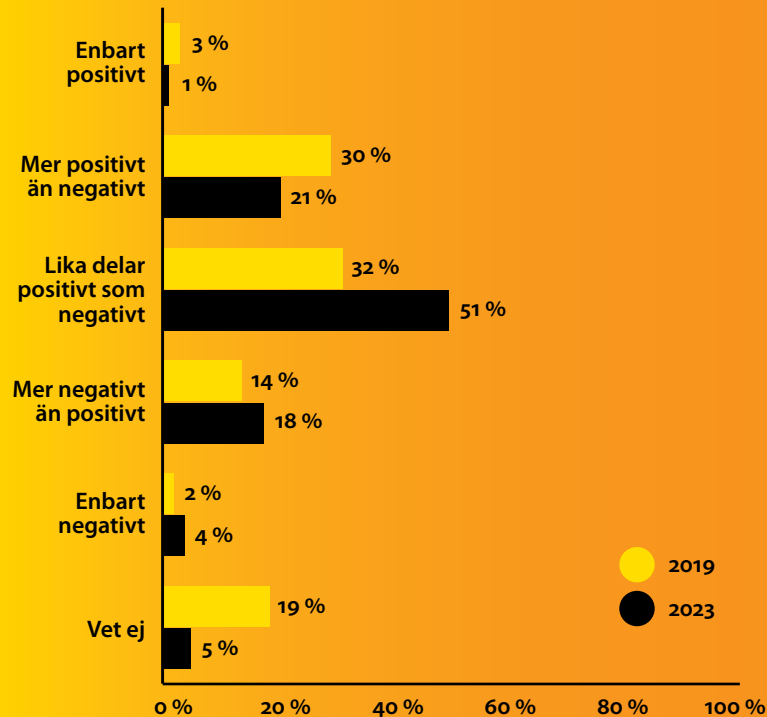
Svenskar tycks ha en försiktigare syn på hur AI kommer påverka oss i framtiden jämfört med år 2019. Varannan svarande (51 procent) tror att utvecklingen kommer påverka oss *lika delar positivt som negativt*. Motsvarande andel år 2019 var 32 procent. Andelen som tror att AI-utvecklingen kommer påverka oss *mer positivt än negativt* har minskat från 30 till 21 procent, medan andelen som tror att det kommer vara *mer negativt än positivt* har ökat från 14 till 18 procent.

En av tjugo (5 procent) svarar *vet ej* i årets undersökning, jämfört med var femte (19 procent) år 2019.

Personer med högskoleexamen har en mer positiv syn på hur AI kommer påverka oss i framtiden jämfört med personer som saknar högskoleutbildning.

Figuren visar svaren på frågan: Hur tror du utvecklingen av artificiell intelligens, AI, kommer påverka oss i framtiden?

ANTAL SVARANDE: 1 021 (2019) | 017 (2023)

VARFÖR FARHÅGA ELLER FÖRHOPPNING?

De som tror att AI kommer påverka oss positivt i framtiden motiverar ofta det med att AI *effektiviserar* och *underlättar* samt att man har en *generellt positiv syn på utveckling*. Andra vanliga motiveringar är att AI *hjälper oss att ta beslut* samt *kan vara till hjälp inom sjukvården*.

Bland dem som tror att AI kommer påverka oss negativt var vanliga skäl att AI är *osäkert* och *kan leda till ökad arbetslöshet*. Motiveringar som att *människor blir slöare*, *AI kan användas fel* och *falska fakta* var också vanligt förekommande.

Vanliga svar på frågan: Av vilken anledning valde du enbart positivt/mer positivt än negativt eller enbart negativt/mer negativt än positivt på frågan om hur du tror att AI kommer påverka oss i framtiden?

ANTAL SVARANDE: 447

YNGRE KONSUMERAR MINDRE FORSKNING

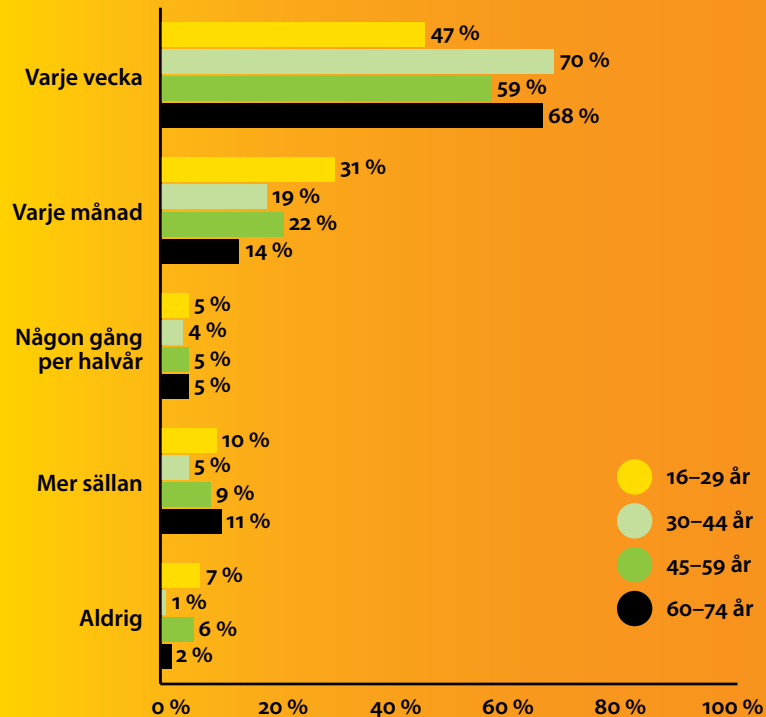
Sex av tio svenskar (60 procent) uppger att de tar del av nyheter om forskning varje vecka. Det är inga större skillnader jämfört med år 2019 och 2021 när frågan har ställts tidigare.

Bland yngre personer (16–29 år) tar 47 procent del av forskningsnyheter varje vecka. Mest forskningsnyheter konsumeras i åldrarna 30–44 år (70 procent) och 60–74 år (68 procent).

Personer med högskoleutbildning och de som har en familjemedlem, släkting eller nära vän som arbetar med forskning uppger att de tar del av forskningsnyheter oftare än de som saknar högskoleutbildning eller inte har någon forskare i sin närhet.

Figuren visar svaren på frågan: Hur ofta tar du del av nyheter om forskning som presenteras via radio, TV, dagstidningar, sociala medier eller poddar?

ANTAL SVARANDE: 255 (16–29 ÅR), 264 (30–44 ÅR), 264 (45–59 ÅR), 234 (60–74 ÅR)

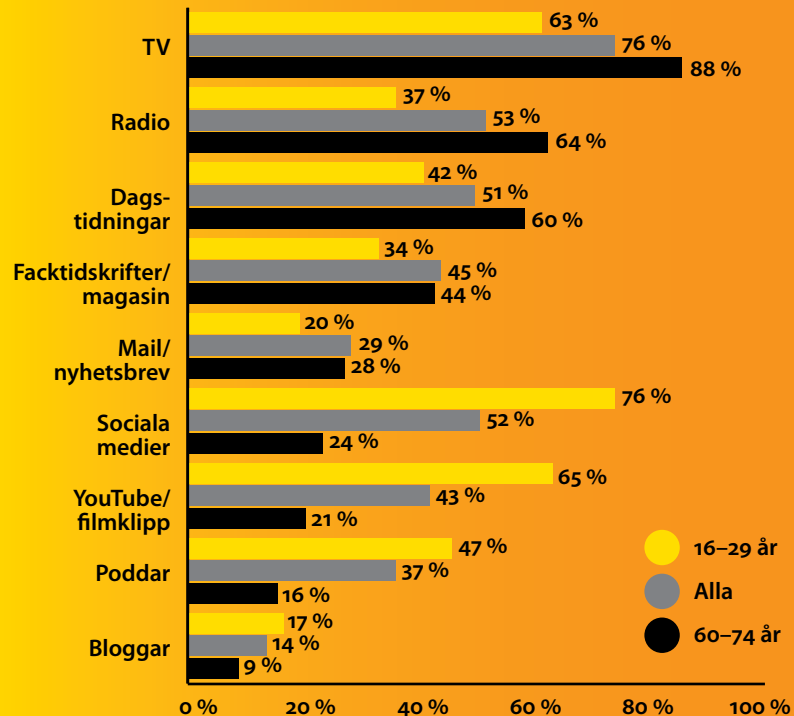
... OCH GENOM ANDRA KANALER

Det är stora skillnader mellan olika åldrar och genom vilka kanaler man tar del av nyheter om forskning och vetenskap. Bland äldre (60–74 år) är de vanligaste kanalerna *TV*, *radio* och *dagstidningar*. Yngre personer (16–29 år) tar oftast del av forskningsnyheter genom *sociala medier*, *YouTube/filmklipp* och *TV*.

Den största skillnaden syns i användning av *sociala medier* och *YouTube/filmklipp* där det skiljer 52 respektive 44 procentenheter mellan den yngsta och den äldsta åldersgruppen.

Figuren visar andelen som svarar ja på frågan: Var tar du del av forsknings- och vetenskapsnyheter? (för varje kanal inkluderas att ta del av kanalen via internet). (Ja/Nej), hos respondenter med olika ålder.

ANTAL SVARANDE: 1 017 (TOTALT) VARAV 255 (16–29 ÅR) OCH 234 (60–74 ÅR)

OM VA-BAROMETERN

VA-barometern har genomförts varje år sedan 2002. Undersökningen görs genom telefonintervjuer med ett slumpmässigt och stratifierat urval, cirka 1 000 personer (i år 1 017), av den svenska befolkningen i åldern 16–74 år. Svarsfrekvensen i årets undersökning var 42 procent. Svarsfrekvensen har sjunkit över tid sedan mätningarna påbörjades, men har stabiliserats något de senaste fem åren då den varierat mellan 42 och 46 procent.

De svarande är representativa utifrån variablerna kön, ålder och typ av boendekommun. Viktning har sedan 2014 (för förtroendet för forskare även 2013) använts för att uppnå representativitet även gällande utbildningsnivå. Alla jämförelser som kommenteras är statistiskt signifikanta om inte annat anges.

Intervjuerna görs i augusti–oktober och är avslutade innan årets Nobelpristagare tillkännages, med tanke på prisets mediala uppmärksamhet. Årets intervjuer gjordes mellan den 14 augusti och 1 oktober 2023. Sedan 2012 görs intervjuerna av Exquiro Market Research. En referensgrupp hjälper till att utveckla frågorna. Frågorna finns att ladda ner på www.v-a.se.

Vetenskap & Allmänhet, VA, främjar dialog och öppenhet mellan allmänhet och forskare. Föreningen arbetar för att åstadkomma samtal i nya former om forskning.

VA utvecklar också ny kunskap om samspelet forskning–samhälle genom opinionsundersökningar och studier.

Ett 100-tal organisationer är medlemmar i VA. Här ingår bland annat myndigheter, företag och föreningar. Dessutom finns individuella medlemmar.

Vetenskap & Allmänhet

Läs mer på www.v-a.se